

І.В. Михайлецька

Біосферний заповідник "Асканія-Нова" імені Ф.Е. Фальц-Фейна НААН
вул. Паркова, 15, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н, Херсонська обл., 75230 Україна

УТОЧНЕННЯ ВИДОВОГО СКЛАДУ ЯЛИЦЬ КОЛЕКЦІЇ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА"

Abies cilicica, *A. pinsapo*, будова шишок, форма та розміри насінневих лусок, розташування хвої

УТОЧНЕННЯ ВИДОВОГО СКЛАДУ ЯЛИЦЬ КОЛЕКЦІЇ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА". І.В. Михайлецька. – За підсумками аналізу комплексу ознак (форма та розміри шишок, співвідношення довжини насінневих і покривних лусок, їх форма та розмір, особливості хвої) виявлено невідповідність таких у особин ялиці, зазначених як *Abies cilicica*. Її ідентифіковано як *Abies pinsapo*.

УТОЧНЕНИЕ ВИДОВОГО СОСТАВА ПИХТ КОЛЛЕКЦИИ ДЕНДРОЛОГИЧЕСКОГО ПАРКА "АСКАНИЯ-НОВА". И.В. Михайлецкая. – По результатам анализа комплекса признаков (форма и размер шишек, соотношение длины семенных и кроющих чешуй, их форма и размер, особенности хвои) выявлено несоответствие таковых у особей пихт, указанных как *Abies cilicica*. Она идентифицирована как *Abies pinsapo*.

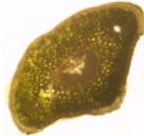
CLARIFICATION OF SPECIFIC COMPOSITION OF A FIR COLLECTION OF THE DENDROLOGICAL PARK "ASKANIA-NOVA". I.V. Mykhailetska. – According to the analysis of the complex of features (shape and size of cones, ratio of the length of seed and bract scales, their shape and size, characteristics of needles), the variance was found in the fir specimens identified as *Abies cilicica*. It is identified as *Abies pinsapo*.

Ялиці в Асканія-Нова почали культивувати з 1886 р. (Липа, 1939). На час свого дослідження ботанічного парку О.Л. Липа виявив тут 6 видів цього роду: *Abies alba* Mill., *A. balsamea* Mill., *A. cephalonica* Loud., *A. concolor* Lindl. f. *violacea* hort., *A. nordmanniana* (Stev.) Spach, *A. sibirica* Ledeb. При розбудові нового парку до них долучили *A. fraseri* Poir., *A. lasiocarpa* Nutt., *A. veitchii* Lindle., *A. venusta* K. Koch і ввели повторно *A. alba*, *A. cephalonica*, *A. concolor* та *A. nordmanniana*; випала *A. sibirica* (Карасьов, Панова, 1974). За даними останньої інвентаризації (Каталог ..., 2012), в колекції наявні 6 видів та 1 форма (*A. alba*, *A. cephalonica*, *A. concolor*, *A. concolor* 'Violacea', *A. fraseri*, *A. nordmanniana* та *A. sibirica*).

Після аналізу морфометрії шишок та особливостей хвої ялиць у 2017 році зроблено уточнення їх видового складу. Встановлено відсутність на ділянці Pinaseae II Нового арборетуму ялиці Фразера *A. fraseri*. Зростаючі там же дерева під №8, №8/1 (1991 р., 1997 р.), а з 2006 р. під №5 та №5/1 зазначені як ялиця кілікійська *Abies cilicica* Carr. (журнали інвентаризації видового складу колекційних ділянок Нового арборетуму, 1991, 1997, 2006, 2016 рр.). Але ці рослини не відповідають опису ялиці кілікійської. За низкою ознак (розміром та будовою шишок, співвідношенням довжини насінневих та покривних лусок, розташуванням хвої на пагонах та іншими) ми ідентифікуємо її як ялицю іспанську *A. pinsapo* Boiss. Порівняльні ознаки цих двох видів наведено в таблиці.

Рік посадки вищезгаданих рослин – 1972 р.; посадковий матеріал отриманий з Ялти (ДНБС) дворічними сіянцями (5 шт.); у 1976 р. вони мали висоту 0,5 м (Карасев и др., 1976). До 1991 р. збереглося 2 екземпляри, які мали наступні таксаційні показники: висота 5,0 та 5,3 м, діаметр 13,0 та 15,0 см; у 1997 р. відповідно – 8,0 та 8,2 м, 23,0 та 25,0 см; у 2006 р. діаметр ялиць складав 29,0–31,0 см (Журнали інвентаризації видового складу колекційних ділянок Нового арборетуму, 1991, 1997, 2006 рр.); у 2012 р. рослини досягли висоти 9,0–10,5 м (Каталог ..., 2012), у 2016 р. – 10,0–11,0 м та 35,0–36,0 см (Журнал інвентаризації видового складу колекційних ділянок Нового арборетуму, 2016).

Порівняльна характеристика *Abies cilicica* Carr. та *Abies pinsapo* Boiss.

Показники	<i>A. cilicica</i> (за літературними даними)	<i>A. pinsapo</i> (за літературними даними)	Наші дані (дерева №5, 5/1, колекція голонасінних Нового арборе- туму)
1	2	3	4
Крона	Щільна, густа, опущена до самої землі, колоноподібна (вузько-конусоподібна)	Щільна, густа, низько опущена, широко-пірамідальна; гілки розташовані горизонтально	
Молоді пагони	Сірувато-жовті	Червонувато-коричневі	Червонувато-коричневі
Бруньки	Широкояйцеподібні, не вкриті смолою (з вільними лусками), довжиною 0,8 см	Яйцеподібної форми, смолисті, довжиною 0,6 см	Яйцеподібної форми, смолисті, довжиною до 0,6 см
Хвоя	Розмір 2–3,5 см × 0,18 см, м'яка	Розмір 0,8–1,5 см × 0,2–0,26 см, цупка, товста (зверху випукла), з розширеним щитком при основі	Розмір 1,0–1,5 см × 0,18–0,2 см  Поперечний розріз хвоїнки (зверху випукла)
Розташування хвої	На верхній стороні пагона розташована гребінчасто; догори спрямована косо, при основі сильно скручена	Навколо пагона розташована рівномірно, радіально (під прямим кутом від гілок), при основі не скручена	
Шишки	Форма тупоциліндрична, розмір 20–30 см × 4–6 см, червонуваті	Форма циліндрична, розмір 10–15 см × 3–5 см, світло-коричневі, часто вкриті смолою	Циліндричні, вкриті смолою, коричневі  Розміри 14,7–18,0 см × 4,3–5,0 см (16,5±0,45 × 4,7±0,1)
Насіннєві луски	Широко-клиновидні, сильно розширені зверху; 2,5–3,0 см × 4,4–5,0 см (у верхній частині) та 1,8 см (ширина біля основи луски) з вузько клиновидною ніжкою (1,0 см × 0,5–0,6 см)	Клиновидно-трикутної форми, зверху закруглені; 2,0 см довжиною з ніжкою 0,8 см	Розміри 3,0–3,8 см × 3,8–4,4 см (3,35±0,33 × 4,21±0,23) 

Закінчення таблиці

1	2	3	4
Покривні луски	Лінійно-лопатчасті, досягають половини довжини насіннєвої луски, з ледь помітним вістрям	Широко-овальні, коротші за насіннєві луски, з невеликим вістрям та короткою ніжкою	Коротші за насіннєві луски (складають 0,36-0,44 довжини насіннєвої луски)  Розміри ніжки 0,45–0,6 см × 0,45–0,5 см Розміри пластинки 0,55–0,6 см × 0,7 см Довжина вістря 0,1–0,15 см
Насіння	Коричнево-червоне, 0,7–0,9 см × 0,7–0,8 см, з широким жовто-червоним крилом 1,5–1,6 см × 1,7–1,8 см	Темно-коричнєве, 0,7–1,0 см × 0,4–0,6 см, зі світло-коричневим крилом, вдвічі довшим за насіння	Розміри з крилом 2,7–3,3 см × 1,6–1,8 см (2,95±0,41 × 1,69±0,17)  Розміри без крила 1,1–1,35 см × 0,4–0,65 см (1,22±0,19 × 0,55±0,14)

Примітка: зазначені ознаки описано за дендрологічними зведеннями "Деревья и кустарники СССР", 1949; "Пихта", 1986; "Дендрофлора України ...", 2001; Крюссман, 1986.

Висновки

Як бачимо, зазначені ознаки, притаманні деревам ялиці, зареєстрованим під номерами 5 та 5/1 в колекції голонасінних Нового арборетуму дендропарку, характеризують її як ялицю іспанську *Abies pinsapo* Boiss.

Деревья и кустарники СССР : в 6 т. – М. – Л. : Изд-во АН СССР, 1949. – Т. I. – 463 с.

Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник [М. А. Кохно, В. І. Гордієнко, Г. С. Захаренко та ін.; За ред. М. А. Кохна, С. І. Кузнецова; НАН України, Нац. бот. сад ім. М. М. Гришка]. – К. : Вища школа, 2001. – 207 с.

Липа О. Л. Ботанічний парк в Асканії-Нова / О. Л. Липа // Журн. інституту ботаніки АН УРСР. – 1939. – №20 (28). – С. 155–171.

Карасьов Г. М. Деревя та чагарники Ботанічного парку / Г. М. Карасьов, Л. М. Панова // Рослинні багатства заповідного степу і ботанічного парку "Асканія-Нова". – К. : Наук. думка, 1974. – С. 58–166.

Карасев Г. М. Интродукция хвойных в ботаническом парке "Аскания-Нова" / Г. М. Карасев, М. Г. Курдюк, Л. Н. Панова // Бюллетень ГБС. – 1976. – Вып. 101. – С. 10–19.

Каталог рослин дендрологічного парку "Асканія-Нова" : Довідковий посібник / А. Ф. Рубцов, Н. О. Гавриленко, Л. О. Слепченко, З. А. Петренко, Ю. С. Литвиненко. – Асканія-Нова, 2012. – 132 с.

Крюссман Г. Хвойные породы / Г. Крюссман ; перев. с нем. ; ред. и предисловие Н. Б. Гроздовой. – М. : Лесн. пром-сть, 1986. – 256 с.

Пихта / Г. В. Крылов, И. И. Марадудин, Н. И. Михеев, Н. Ф. Козакова. – М. : Агропромиздат, 1986. – 239 с.

Рекомендує до друку

Н.О. Гавриленко